

Nieuwsbrief NZG

1(4)

Nederlandse Zeevogelgroep
Dutch Seabird Group

ISSN: 1566-6778

Texel, juni 2000

redactie Nieuwsbrief NZG: Mardik F. Leopold,
p/a ALTERRA-DLO, Postbus 167, 1790 AD Den Burg, Texel
e-mail m.f.leopold@alterra.wag-ur.nl

Guido O. Keijl Brederodestraat 16A
1901 HW Castricum, e-mail guido@hetnet.nl

secretariaat NZG: De Houtmanstraat 46,
1792 BC Oudeschild, Texel

Eiders, eiders, overal dode eiders: naar de oorzaak wordt gezocht

Mardik F. Leopold (redactie)

Op 8-12-99 wordt massale sterfte gemeld, van de Friese waddenkust (zie Nieuwsbrief nr 3). Wat volgde was een ongekend grote sterfte: rekening houdend met delen van de Waddenkust die niet werden geteld, moeten ongeveer 20.000 eiders zijn gestorven. Dit is 2 tot meer dan 10 maal erger dan in andere jaren (Figuur 1). Niet eerder gingen eiders in Nederland zo massaal dood, en zeker niet zonder een duidelijk aanwijsbare oorzaak. Hierdoor was de Eidereend altijd een goede indicatorsoort voor de toestand van de Waddenzee. Opvallende sterfte werd alleen geconstateerd in de jaren 60 door gechlloreerde koolwaterstoffen, in 1986/87 door een door de Waddenzee drijvende olievlek, en in 1990-92 door een uitzonderlijke voedselschaarste. Het vreemde aan de sterfte van de afgelopen winter is echter, dat de oorzaak (nog) niet duidelijk is. Het staat echter vast, dat de sterfte buitengewoon was. Ook staat vast dat:

- Een grote meerderheid van de gestorven vogels juveniel was (maar dat later in de winter ook de adulte, broedvogels 'aan de beurt kwamen');
- Vrijwel alle dode vogels sterk vermagerd waren (30-45% ondergewicht);
- Vrijwel alle dode vogels zwaar besmet waren met parasieten (respectievelijk de nematode *Amidostomum sp.* in de maag en de acanthocephaal *Profilicollis botulus* in de darm).

Zowel de mate van gewichtsverlies, als beide parasietenbesmettingen waren van dien aard, dat iedere factor op zich dodelijk was. De vogels waren dus kansloos. De parasiet *Profilicollis* is een oude bekende (zie: Swennen & vd Broek 1960: Ardea 48: 90-97). Dit diertje van ongeveer 1 cm lang komt de vogel binnen via een tussengastheer: de Strandkrab. Ze passeren de maag van de eiders om zich vervolgens vast te bijten in de binnendarmwand, vaak met darmperforatie als gevolg. Eiders overleven meestal lichte infecties, met enige tientallen parasieten, zware besmettingen met honderden parasieten in de darm zijn echter dodelijk. Vrijwel alle onderzochte vogels waren dodelijk zwaar besmet. De vraag is echter, of

de parasieten de primaire oorzaak waren van de problemen, bijvoorbeeld doordat er deze (zachte) winter ongewoon veel (besmette) krabben in de Waddenzee rondscharrelden. Dit scenario is niet uit te sluiten, maar evenzo is het mogelijk dat de eiders eerst door een andere oorzaak waren verzwakt, waardoor de parasieten zo massaal konden toeslaan. Twee oorzaken komen in het bijzonder in aanmerking: een algemeen gebrek aan voedsel, dus een situatie analoog aan die van 1990/91, of een (andere) ziekte, bijvoorbeeld een virusbesmetting. Met name de suggestie, dat er voedselgebrek zou heersen heeft veel stof doen opwaaien. Dit zou namelijk kunnen betekenen dat het voedselreserveringsbeleid van de Nederlandse overheid, dat beoogt de visserij op schelpdieren in ons aller natuurgebied Waddenzee zonder (veel) gevolgen voor de vogels te doen plaats vinden, jammerlijk heeft gefaald. Dit dient natuurlijk te worden uitgezocht en dat gebeurt dan ook. De voedselsituatie (hoeveelheden mosselen, kokkels, krabben, spisula) tijdens de afgelopen winter worden, per deelgebied in de Waddenzee op een rij gezet en vergeleken met de aantallen en verspreiding van de eiders tijdens de midwinter tellingen. Ook de kwaliteit van de schelpdieren (vleesinhoud) wordt in dit onderzoek betrokken. De krabben krijgen, als dragers van de *Profilocollis* parasiet, speciale aandacht. Nagegaan wordt of ze in 1999/2000 talrijker waren dan voorheen. Hiertoe worden de jaarlijkse najaars-garnalen surveys, waarbij krabben steeds als 'bijvangst' werden genoteerd worden uitgezocht. Ook de gegevens voor virale infecties worden nog eens tegen het licht gehouden, evenals een aantal 'alternatieve' verklaringen, zoals ongewone effecten van stormen, gif-incidenten, etc. Later hopelijk meer over de echte oorzaak. Zie ook: <http://home.planet.nl/~camphuys/NZGNSO.html>), voor een overzicht van de sterfte en alle geopperde verklaringen. Deze homepage is ook de bron van onderstaande figuur.

